

נושא א:

בענין השימוש בתרופות לשיכוך כאבים לברית מילה

א. רקע רפואי | החלק הזה לקוח בלשונו מאנציקלופדיה רפואית הלכתית

מאז ומעולם בוצעה המילה בתינוקות ללא כל הרדמה, עובדה זו היא נכונה לא רק במילה כהלכתה ביהודים אלא גם בניתוח לכריתת הערלה שיש רבים מאומות העולם שמבצעים בתינוקות, דבר זה היה נכון גם לאחר שהתפתחו אמצעי אילחוש והרדמה שונים ולאחר ששיטות אילחוש והרדמה הוכנסו לשימוש בפרוצדורות רפואיות מגוונות כולל ניתוחים ולידה, היו לכך מספר סיבות:

(א) ההנחה שיילודים אינם חשים כאב במובן משמעותי כמו מבוגרים.

(ב) ההנחה שכריתת הערלה היא פעולה מהירה עם דרגת כאב נמוכה

(ג) ההנחה שהיילודים שוכחים מהר מאד את תחושת הכאב ולא נותרת להם בעיה נפשית רגשית בגין כך.

(ד) ההנחה שאין להשתמש בפעולה שיש עמה סיכון לתינוק עבור פעולה שכשלעצמה היא ברמת סיכונים נמוכים מאד.

בתקופה זו חל שינוי במצב זה לאור שתי עובדות שהתחדשו:

(א) התברר מבחינה מדעית והובא לידיעת הציבור הרחב שגם תינוקות קטנים סובלים מכאבים ויש להם חוויה שלילית לתחושת כאבים¹.

הנחה זו שגם יילודים סובלים מכאב הוכחה בדרכים שונות:

* מדידת שינויים בדופק, בלחץ דם, בנשימה ובריוויזון החמצן בזמן פעולה מכאיבה.

* הסתכלות בהתנהגות של התינוק בעת פעולה מכאיבה תנועות פנים ועינים תנועות גוף וכדומה.

* מדידת אורך הבכי ואופיו.

* מדידת חומרים שונים המופרשים בגוף כתגובה לכאב².

(ב) התפתחות אמצעים לשיכוך כאבים ואמצעי הרדמה יעילים ובטוחים אשר מאפשרים הקלה על כאבים ומניעת כאבים גם בתינוקות.

לאור זאת הומלץ על ידי האקדמיה האמריקאית לרפואת ילדים להשתמש באמצעי אילחוש והרדמה כאשר מבצעים פרוצדורות מכאיבות שונות בתינוקות ובכלל זה הועלו הצעות דרישות והמלצות לשכך את כאבי היילוד גם בעת ביצוע המילה.

(א) הזרקה מקומית של החומר האנסטטי לידוקאין בריכוז של 1% לבסיס האיבר מדובר בהזרקה לידוקאין בריכוז הנ"ל בכמות של 0.5-1 מ"ל או 0.2-

¹ Anand KJS & Hickey PR, *N Engl J Med* 317:1321, 1987; Butler NC, *Bioethics* 3:181, 1989; American Academy of Pediatrics, *Pediatrics* 103:686, 1999; Maxwell LG and Yaster M, *ArchPediatr Adolesc Med* 153(5).

² Owens ME, *Pain* 20:213,1984; Attia J, et al, *Anesthesiology* 67:A532, 1987; Weatherstone Kb, et al, *Pediatrics Poland RL*, et al.

0.3 מ"ל/ משקל גוף לבסיס האיבר בשעה 2 ובשעה 10 בבסיס האיבר שיטה זו הוצעה לראשונה בשנת 1978 יתרונות השיטה השגת אילחוש טוב ומלא בכ-50% מהמקרים.

חסרונות השיטה:

* כאב משמעותי בעצם מתן הזריקה במקום רגיש במיוחד לכאב.

* ההשפעה פגה לאחר זמן קצר ונותרים כאבים לאחר המילה.

* חשש לסיבוכים כגון שטפי דם ונמק העור (necrosis).

* חשש לאפשרות של ספיגת החומר לידוקאין למחזור הדם אשר עלול לגרום להפרעות בקצב הלב, לירידה בלחץ הדם, לפרכוסים ולהפרעות בשמיעה.

* צורך שדווקא רופא יבצע את הפעולה.

לאור המאזן השלילי בין התועלת לנזק האפשרי בשימוש בשיטת אילחוש זו הסתייגה האקדמיה האמריקאית לרפואת ילדים משימוש בשיטה זו בעת ביצוע מילה לתינוקות אם כי בהצהרת מדיניות מאוחרת יותר ציינה האקדמיה האמריקאית לרפואת ילדים רק חלק מהסיבוכים ולא הסתייגה משימוש בשיטה זו, חוקרים אחרים הסתייגו משיטה זו בגלל סיבות דומות.

(ב) הזרקה מקומית של החומר האנסטטי לידוקאין בריכוז של 1% בהיקף מרכז האיבר או בסיס הערלה מדובר בהזרקה לידוקאין בריכוז הנ"ל בכמות של מיליליטר אחד בצורת טבעת בהיקף אמצע האיבר או בבסיס הערלה יתרונות השיטה השגת אילחוש טוב יותר מאשר בכל שיטה מקומית אחרת חסרונות השיטה כאב מקומי בהזרקה עצמה על פי הדיווחים המועטים על שיטה זו לא נצפו סיבוכים כלשהם, אכן קיימת סבירות להיווצרות אותם סיבוכים אפשריים כמו בהזרקה לידוקאין בבסיס האיבר.

ג) מריחת משחה מקומית על אזור המילה המכילה ריכוזים שונים של לידוקאין, מדובר במריחת המשחה על אזור הערלה כשעה לפני ביצוע המילה יש שהשתמשו בריכוז לידוקאין של 4% בתוך מעטפת משחה חומצית, יעילות השיטה בדרך זו איננה גבוהה יש שהשתמשו בריכוז לידוקאין של 30% עם הצלחה טובה, יש המשתמשים במשחת אמלה המכילה לידוקאין בריכוז של 2.5% יחד עם פרילוקאין בריכוז של 2.5% אף כאן בהצלחה טובה מדובר במריחת המשחה במינון של 1-2 גר' במשך 1-1.5 שעות לפני ביצוע המילה.

יתרונות השיטה:

* השגת אילחוש טוב באחוז ניכר מהמטופלים.

* היעדר תופעות לוואי כלשהם בגין היעדר ספיגה של חמורי האילחוש למחזור הדם כאשר כמות המשחה הנמרכת אינה עולה על 2 גרם, (אמנם כאשר נשאר מהמשחה על הפצע היא עלולה להיספג).

* השפעה ממושכת למשך מספר שעות לאחר המריחה ובכך הקלה על הכאב גם לאחר ביצוע המילה.

* קלות הטיפול יכולת להפעיל את הטיפול גם על ידי מוהלים שאינם רופאים.

חסרונות השיטה:

* אחוז נמוך יותר של הצלחה בהשוואה להזרקת חומר האילחוש באופן מקומי.

* צורך בהמתנה בין מריחת המשחה להתחלת הפעולה הרצויה.

ד) מתן הסוכר סוכרוז במוצץ, מדובר בטבילת המוצץ בסוכרוז ברכוז של 50%, וכן הכנסת גזה טבולה בסוכרוז לתוך המוצץ, מתחילים את ביצוע המילה כשתי דקות לאחר שהתינוק התחיל למצוץ את המוצץ הטבול בסוכרוז, בכל מהלך ביצוע המילה מוחזק המוצץ בפי התינוק ומידי פעם מחליפים את הגזה הטבולה בסוכרוז בתוך המוצץ.

יתרונות השיטה:

* יעילות רבה במניעת הכאב בכל השלבים של ביצוע המילה.

* קלות מתן החומר.

* היעדר סיכוכים כלשהם ללא צורך בהמתנה בין מתן החומר לבין ביצוע המילה.

* יכולת להפעיל את הטיפול גם על ידי מוהלים שאינם רופאים.

חסרונות השיטה:

* היעילות למניעת הכאב היא פחותה במקצת בהשוואה לזריקת אילחוש מקומית.

ה) **מתן תרופה נגד כאבים**, מדובר במתן אקמול (paracetamol) דרך הפה במינון של 15 מ"ג/ק"ג כל 6 שעות החל משעתיים לפני המילה ועד 24 שעות לאחר מכן.

יתרונות השיטה:

* התרופה בטוחה מבחינה רפואית גם ביילודים ללא תופעות לוואי.

* התרופה משמשת בדרך כלל להרגעת כאבים קלים עד בינוניים גם בילדים קטנים.

חסרונות השיטה:

* לא נמצאה השפעה חיובית על מדדי הכאב תוך כדי ביצוע המילה וגם לא בתקופה המיידית לאחריה אכן נמצאה השפעה חיובית החל מכמה שעות לאחר

המילה יתכן שחסרונות אלו ניתנים לתיקון על ידי מינון גדול יותר של התרופה או במתן התרופה בתדירות גבוהה יותר אך דבר זה לא נחקר ואין נתונים על היעילות או על הבטיחות של השינויים הללו.

ו) **שילוב שיטות שונות**, יש שהוכיחו כי שיטת שיכוך כאבים אחת איננה יעילה דיה והמליצו שילוב של הזרקת לידוקאין, משחת אמלה, אקמול, ועטיפת המוצץ בסוכרוז, שילוב זה נמצא יעיל יותר לשיכוך הכאבים מאשר כל צורה בנפרד.

[עד כאן דברי האנציקלופדיה רפואית הלכתית]

ב. דיון הלכתי

כמוזכר למעלה הפתרון של הזרקה כרוכה בסיבוכים שונים וגם אפי' סכנות מסויימות לכן מובן להעדיף לא להשתמש במשכך כאבים כזה, אם לא שיחולו שינויים לטובה במשך הזמן ויוסרו החסרונות המנויים למעלה.

ולכן כאן הנדון העיקרי הוא בשימוש משחה להרדים מקום המילה כדי למעט בצער התינוק.

טענת הפוסקים שיש ענין שהתינוק יצטער

בשו"ת אמרי יושר³ נשאל אם אפשר למרוח במשחה איבר של איש גדול למעט הכאבים בשעת המילה, כגון במילת גר או במילת איש שלא נימול כשהיה קטן משום שהיה סכנה לו.

והעלה שלא להשתמש במשחות לשכך כאבים למילה, ונימוקו הוא שחז"ל ידעו מחומרים כדי לשכך כאבים כמו שמבואר בב"ק ריש פרק החובל שהיה אפשר להשתמש בסם לכרות אברים בלי כ"כ כאב, ומדייק שמסתמא ג"כ היה להם סם כדי לצנן הבשר שלא ירגישו כאב, ואפי' הכי לא מצאנו שהשתמשו בחומרים

³ הגאון ר' מאיר אריק, ח"ב סי' ק"מ אות ג'.

אלו למילה, וכנראה הטעם הוא משום שחלק ממצוות מילה הוא שיהיה בכאב וצער.

ומביא ראייה ממדרש רבה פרשת לך לך פרשה מ"ז שכתוב וז"ל:

" נמול אברהם, א"ר אבא בר כהנא הרגיש ונצטער כדי שיכפול לו הקדוש ברוך הוא שכרו, א"ר לוי מל אברהם אין כתיב כאן אלא נימול, בדק את עצמו ומצא עצמו מהול, א"ר ברכיה בההיא עיתא אקיל רבי אבא בר כהנא לרבי לוי א"ל שקרנא כזבנא את, אלא הרגיש ונצטער כדי שיכפול הקדוש ברוך הוא שכרו".

ומזה הוכיח שיש ענין בצער וכאב במילה, שהרי אברהם אבינו נתן לבו להצטער בקיום המצוה להגדיל שכרו.

וכדברי האמרי יושר פסקו הרה"ג שמואל הלוי ואזנר בעל השבט הלוי, והרה"ג ר' מרדכי אליהו במכתבים ששלחו לאירגון ברית קודש ועיין בשו"ת שבט הלוי ח"ה קמ"ז אות ב' שכתב וז"ל:

" וגם מצינו לחז"ל בכל מקום דמצות מילה צורתה שיהי' צערא דינוקא, ואחז"ל כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, ופשיטא דכך צורת המצוה המקורית מסיני", אלא שמהתשובה שם משמע שהוא מדבר על הרדמה כללית או מקומית באופן שיש סכנה ולא ע"י משחה, וגם שע"י משחה עדיין יש כאב ולא מסלק לגמרי את הרגשת החיתוך, וכן מהמכתב של הר' מרדכי אליהו מדבר על פעולת הרדמה אבל אינו מבהיר אם גם כולל המשחות לשיכוך כאבים וז"ל במכתב:

" שמוע שמענו בזמן האחרון על מספר מוהלים חדשים מקרוב באו שלא שערום אבותינו הרוצים למצוא חן בעיני הבריות להראות חכמתם ובינתם וזריזותם לעיני העמים בזה שהם עושים זריקה או פעולת הרדמה אחרת לתינוק כדי שלא ירגיש ולא יבכה ובכך יתפרסם שמם המילה היא הברית בין הקב"ה לעם ישראל ואנו עושים זאת לשם ייחור קב"ה ובתפילת י"ח אנו אומרים רופא חולי עמו ישראל וחז"ל הסבירו במסכת מגילה י"ד ע"ב

שזו ברכה שמינית כנגד מילה שניתנה בשמיני היינו שהקב"ה הוא המרפא ולא לעשות חוכמות והמצאות בניגוד לרצון הבורא למנהג אבותינו ואבות אבותינו וחוכמת ההרדמה היתה ידועה בימי חז"ל ב"ק פ"ה ועכ"ז לא עלה על דעת אנוש להשתמש בה אפי' על הגרים המבוגרים שבאים להתגייר כמה וכמה דנו הפוסקים אם מותר להרדימם ועיין אמרי יושר ח"ב סי' ק"מ צור יעקב סי' ה' מערכי לב נ"ג שרידי אש ח"ג סי' צ"ו כפי אהרון י"ס ועוד אחרונים"

והרה"ג הר' אברהם שפירא ראש ישיבת מרכז הרב, כתב במכתב שענין הברית עם הקב"ה מתקיים דווקא בהרגשת החיתוך והוצאת דם ברית, ואם לא מרגישים את החיתוך אף שידי המצוה יצאנו, מ"מ לא היה כאן כריתת ברית וראיתו היחידה הוא שלא מצאנו שחז"ל השתמשו בחומרים להרדמה כדי לקיים המילה, ואין לו שום ראיה אחרת, וכל סברתו מחודשת, ולענ"ד על אימרות כאלה צריכים ראיות יותר מבוססות.

וראיות הגדולים הנ"ל צע"ג מכמה סבות:

א) למה כ"כ מוכרח שאם חז"ל הכירו סם שחותך את האבר ולא מרגישים כ"כ כאב ביחס לחיתוך אבר בסכין או חרב, אז גם ידעו מסמים שמשככים כאבים באופן מקומי, והן אמת שמצאנו בגמ' בב"מ דף פ"ג ע"ב שעשו ניתוח לר' אלעזר בר' שמעון, והשקוהו סמא דשינתא דהיינו תרופה להרדימו, מ"מ זה לא אומר שידעו על סמים מקומיים להשקיט את הכאב, ואולי רק השתמשו בזה במקרים שא"א בלעדיהם משום שלא היה קל להשיג או שהיה מסוכן להשתמש עם סמים כאלה בגדולים וכ"ש בשביל תינוקות או סבה אחרת שמנע באופן מציאותי השתמשותו בכל מילה ומילה.

ב) גם אם נאמר שידעו על משחות שמשככות כאבים באופן מקומי, אולי באמת כן השתמשו בהם, ומי אומר שלא, ואף שבדורות שאחריהם לא מצאנו שהשתמשו בהם, אולי מחמת הגלויות חדל הידע על התרופות האלו, וכבר מצינו כמה וכמה ידיעות שידעו באיזור מסויים שבאיזורים אחרים לא ידעו ואף בתקופות מאוחרות נשכחו אותם ידיעות אפי' באותם מקומות עצמם, וצא וראה

מה שכתב הרמב"ם⁴ על ניתוח קיסרי, שזה דבר שלא שייך לעשותו מבלי שתמות האם, ואילו מצאנו שהיה קיים ניתוח קיסרי בתקופת המשנה והאם היתה חיה, וראה מה שכתב החזון איש בספר אמונה ובטחון⁵ בענין זה.

ג) יש להעיר שלא מוזכר בשום גמרא שיש ענין בצער המילה או בכאב, ויש מקום לחשוב שאם קיים מושג כזה, הגמ' היתה צריכה לדון בזה או באופן אגדתי או באופן ההלכתי, ואני מודה שיש מקום לשאת ולתת בהערה הזאת, אבל מ"מ מידי הערה לא נפקא.

ד) אף אם היינו מודים ואומרים שיש להרגיש כאב וצער בשעת המילה ואף זה חלק מכריתת הברית, מ"מ במשחות המדוברות (חוץ מההזרקות) וכן במתן התרופות כגון אקמול (paracetamol), כן מרגישים כאב בשעת המילה, ואין החומר מסיר לגמרי את הרגשת החיתוך, ומי אומר שזה לא מספיק בשביל הדרישה ההלכתית של הרגשת הצער והכאב, שהרי גם אפשר לחתוך בסכין שאינו מחודד ומושחז כדי שירגיש יותר צער, וכן אפשר לחתוך לאט לאט כדי שירגיש יותר כאב וצער, ולא עולה על הדעת לעשות דבר כזה, וא"כ אם נמעט יותר את הכאב, וסוף סוף ישאר קצת כאב, מסתבר שמספיק למלא את הדרישה ההלכתית אם נניח שקיים דרישה כזאת, ואולי באמת כל הפוסקים הנזכרים יודו שאפשר להתשמש במשחה מטעם זה ורק בהרדמה ע"י זריקה סוברים שלא, ועיין להלן סכום דעת הפוסקים למעשה בזה.

ה) הראיה מהמדרש רבה אצל אברהם אבינו מלא תמיהה, זה ברור שאין משום שום ראיה שחייבים להרגיש צער במילה, וכ"ש שזה חלק מכריתת הברית עם ה', אלא אברהם אבינו **בחר** להצטער כדי להגדיל שכרו, וברור שאין ללמוד משם שכל אדם חייב לעשות כן לא על עצמו וכ"ש **לבחור שאחרים יצטערו כדי להגדיל שכרם**, וכ"ש מי שאינו במדרגתו של אברהם אבינו שבמקום שיהא לתועלת רק ינזק את עבודתו הרוחנית בקבלו מסר שהמצוות לא נעיונות ומתוקות.

⁴ פירוש המשניות מסכת בכורות פ"ח.

⁵ פרק ה.

וגם בפשטות לא שייך ענין להגדיל שכרו בתינוק שאין לו בחירה כלל על מעשיו, ורק בגדול שבוחר להצטער כדי לקיים רצונו יתברך יקבל שכר על צערו, וא"כ מה ענין לגרום שהתינוק יצטער? ולמה לא להחמיר באיסור צער בעלי חיים?

וכתב בספר נשמת אברהם⁶ סיפר לו הרה"ג יוסף וינטר בשם הרה"ג יעקב הלל שאין שום מקור בזהרר בענין צער דינוקא בשעת המילה, (ואילו כן יש מקור שצער הלידה מכפר על חטא דחווה, ואפ"ה כולם עושים כל טצדיקי למעט את הכאבים).

טענת הפוסקים שלא לשנות ממנהג אבותינו

כמעט כל הפוסקים בנדון של זריקה להרדמה כללית או להרדמה מקומית טוענים שאין לשנות מצורת המילה שנמסרה מאבותינו מדור דור, וכאן אפשר להבין בב' אופנים הבעיא:

א' שאם ככה היה נהוג לעשות מילה זה סימן שצריכים שהתינוק יצטער וכמו שהבאנו באריכות לעיל, ואם משום זה כבר דחינו שאין שום ראייה שבדווקא נהגו כך, חדא דמי יודע אם היה להם ידיעה על אמצעים אלה של שיכוך כאבים, ועוד מי יודע אם היה אפשרי להשתמש באלה בכל מקרה או דווקא באופן מאוד מיוחד מצד היותו מסוכן או יקר או לא מצוי כ"כ.

ב' אפשר להבין שאם נשנה מצורת המילה איך שהיה מקובל אף בדברים שבאמת אין שום בעיא לשנות יבאו לשנות בדברים שכן מהוים בעיא הלכתית כגון באופן החיתוך הוא בענין הפריעה או המציצה, ולכן עדיף לגדור גדר ולהשאיר המצב איך שהוא מקובל מדור דור.

ועל זה אנו נענה ונאמר, אף שהערך הזה ראוי להתחשב בו, אבל לא במקום צער וכאב התינוק, ובפרט שנשמע רחוק שמזה יבאו לשנות בעוד דברים שהם

⁶ ח"ה יו"ד עמ' פ"ג.

לעיכובא, ואין כאן מספיק חשש מצד המציאות כדי שנרשה שהתינוק יצטער עבור זה, ויש עוד דברים שכבר נהגו היתר כמה מוהלים ע"פ גדולי הפוסקים מחשש זיהומים כגון מציצה ע"י שפופרת, וכאן שהוא דבר שאין בו בסיס הלכתי ולא קשור כלל לענין מצוות המילה אלא דבר צדדי לגמרי יחמירו?.

מסקנת הדברים מכל הנ"ל:

א) אין ראיות לא מהש"ס ולא מהזוהר שיש ענין שהתינוק יצטער בשעת המילה, וכן אין להביא ראיה ממה שנהגו אבותינו למול באופן שיש לתינוק צער, וכמו שכותב אחד מגדולי הפוסקים הרה"ג עובדיה יוסף⁷ "על המתמיר להביא ראיה".

ב) הרדמה כללית לא נדונה בבירור הזה, ובאותו נושא יש עוד נדונים שקשורים עם כוונה במצוות או שליחות במצוות, ובזה לא עסקנו עתה.

ג) הרדמה מקומית, מצד הדין נראה שאין שום עכוב לבצע בין ע"י הזרקה (אף באופן שלא ירגיש התינוק בשום צער כלל) ובין ע"י משחה, אלא שהרדמה ע"י זריקה כרוך בכמה סבוכים טכניים ואף סכוי מסויים של סכנה, ויש לשקול אם כדאי ההפסד כנגד הרווח.

אלא שכבר ציטטנו לעיל דעת הרה"ג מרדכי אליהו, והרה"ג שמואל הלוי ואזנר שכתבו לא לבצע על ידי הרדמה ואפי' מקומית, וכן כתבו לאיסור הרה"ג משה הלברשטאם, והרה"ג יוסף שלום אלישיב.

ד) כל הגדולים הנזכרים לא דברו להדיא בענין המשחה, אלא על הרדמה מקומית באופן שכרוך לסכנה דהיינו ע"י הזרקה, אבל במשחה שאין סכנה וגם יש הרגשת כאב בשעת החיתוך יש מקום לו' שלא יאסרו, ובאמת שכך כתב בנשמת אברהם⁸ בשם הגרש"ז אורבך והגרי"ש אלישיב, שאם אין במשחה משום סכנה אפשר להשתמש ואף מחוייבים להשתמש בזה.

⁷ שו"ת יביע אומר יו"ד ח"ה סימן כ"ב

⁸ ח"ה יו"ד עמ' פ"ג

אלא שבשו"ת איגרות משה⁹ כתב שהגרש"ז אורבך אמר שאין לעשות הרדמה בתינוק שלא לשנות במצוה גדולה זו אף שלכא' אין שום חשש, ולא לא מתאים עם עדותו של הנשמת אברהם, ואולי היו תקופות שחשב כך והיו תקופות שחשב אחרת, וצ"ע.

ועיין באנציקלופדיה רפואית הלכתית¹⁰ שהרב אלישיב אמר למחבר שלא רוצה לפרסם היתר כללי בשימוש המשחה שלא לשנות מהמנהג, ורק אם הורים דוחפים שיעשו במשחה יש להגיד למוהל שיכול לבצע המילה ע"י משחה ולא צריך לסרב עבור זה מלעשות המילה.

(ה) הג"ר משה פינשטיין כתב למעשה שלא לבצע הרדמה רק משום שכרוך עם סכנה, אבל בלי זה לא החמיר כלל, וא"כ ברור שהשימוש במשחה שלא כרוך עם סכנה יהיה מותר להשתמש בו.

לדינא:

ומכל הנ"ל נראה שהשימוש במשחה מותר אף בתינוקות ולא רק בגדולים שנימולים, ובפשטות לכא' אף חייבים לעשות כן כדי למנוע שהתינוק יצטער, ויש איסור בזה משום צער בעלי חיים מכיוון שאין שום מקור רציני שעל התינוק להצטער בשעת המילה.

⁹ יו"ד ח"ד סי' מ'

¹⁰ ח"ד עמ' 81 הערה 38.

נושא ב:

מציצה בפה או בשפופרת

פרק א

הקדמה היסטורית "הפולמוס" והמצאת השפופרת למציצה] מהמעין כרך
ה' גליון א']

מציצת דם המילה הינה חובה תלמודית כמבואר בשבת קל"ג ע"ב ומפשטות
הגמ' משמע שמטרתה למנוע סכנה מהתינוק, (עיין להלן בדיון ההלכתי באיזה
מין סכנה מדובר).

בכל הדורות נהגו המוהלים למצוץ דם המילה בפה בלי שום פוצה פה ומערער,
עד למאה ה-19 שאז התחילו ערעורים קשים על המציצה שהיתה נהוגה בכל
הדורות ואלה הם קורות האירועים שגררו איתם כל הדיונים על המציצה בפה:

בשנת תקצ"ז (1837) באה הבשורה המבהילה מעיר ויינה (Vienna) "חדשים
מקרוב קרה מקרה פה עירנו בכמה ילדים נמולים ממוהל אחד מומחה אשר
פרחה בעור בשרם צרעת ממארת ופשתה הצרעת את כל בשר המילה ומשם
פשתה בכל גופם¹ והרבה ילדים מתו מחמת הצרעת ... כי אין דן דינם למזור

¹ יש המשערים שמדובר על החולי הנקרא בספרדית Erisipela

Erisipela, enfermedad infecciosa y contagiosa de la piel que también afecta al tejido subcutáneo, caracterizada por una inflamación de la zona afectada que se acompaña de hinchazón y enrojecimiento. A veces, la erisipela se presenta de forma epidémica y **con frecuencia está causada por infección de heridas**. Se produce por una bacteria, estreptococo del grupo A, y primero aparece como una mancha rojiza sobre la superficie de la piel. Se inicia con mayor frecuencia en la cara. La lesión se va extendiendo y, mientras las manchas antiguas se desvanecen, van apareciendo otras nuevas. Sobre la cara, la zona rojiza adquiere la forma característica de una mariposa, cubriendo las mejillas y la nariz

Microsoft ® Encarta ® 2007. © 1993-2006 Microsoft Corporation

ורפאות תעלה לא עלתה להם, ועוד איזה מהם בחיים היותם נאנחים ונחלאים ושפטו הרופאים כי פן באה להם הרעה הזאת מחמת המציצה שבפה המוהל, הגם כי בדקו המוהל ונמצא טהור ונקי ולא עולתה בו לא מיניה ולא מקצתיה מהחולי הלזה עכ"ז למיחש מיהת בעי בעלמא" כך אנו קוראים במכתבו של הרב אלעזר הורוויץ² בעל שו"ת יד אלעזר מיום ט"ז שבט.

המכתב הנ"ל נשלח לגדול הדור לבעל חתם סופר בבקשה להסכים להתיר למוהלים להשתמש במקום המציצה המקובלת בספוג טבול ביין שסוחטים אותו על המכה הרב השואל הנ"ל כותב "נכון ג"כ לעשות פעולת המציצה בדבר אחר כעושה פעולה ההיא להוציא הדם ממקומות הרחוקים והרי מעידים רופאים מומחים שגם הספוג עושה פעולה ההיא כיוצא בה"

דן הגאון חתם סופר על פיקוח הנפש הנ"ל בחשיבות יתרה שהרי כבר יומיים אחרי קבלת המכתב היתה תשובתו בדרך לויינה. הוא השיב "לא נמצא מציצה בפה דוקא כ"א למקובלים שאומרים למתק הדין על ידי פה ושפתיים ואין לנו עסק בנסתרות היכא דאיכא למיחש לסכנתא כל דהו, וא"כ אין לנו אלא להוציא הדם ממקומות רחוקות יהיו על פעולה שיהיו, ויש להאמין המומחים על זה איזה פעולה תפעול כמו מציצת שפתיים כיון דמשום רפואה הוא אין להקפיד אם המציאו הרופאים רפואות אחרות במקומם, אפילו היה מוזכר במשנה מציצה בפה מ"מ יכולים להמיר בדבר אחר כיוצא בו אך יזהירו הרופאים המומחים שיעידו באמת אם הספוג עושה פעולת מציצה בפה".

בעל השו"ת יד אלעזר כתב³:

"הנה זה יותר משמונה שנים אשר הנהגתי פה העירה לעשות המציצה ע"י ספוג שהמציאו הרופאים מומחים"

² נכדו של בעל ההפלאה הגאון ר' פנחס הורוויץ.

³ בתשובתו סימן נ"ה

ושם הוא משבח את הספוג:

ופעולת המציצה הזאת טובה הרבה יותר לרפואת הנימול מאותה המציצה שבפה ובשפתיים וכאשר יתנו עידיהם ויצדקו כמה אלפים ילדים נמולים פה ובקהלות גדולות אחרות שהנהיגו ג"כ למצוץ בספוג"

כמובן שהיו התנגדויות להחלטתו של היד אלעזר לבטל מציצה בפה, ובחלק גדול באירופה המשיכו במציצה הריגלה ואף בפרסבורג עירו של החתם סופר לא השתנה צורת המציצה אף אחר שהסכים שאפשר להחליף מציצה בפה במציצה ע"י ספוג.

יש אשר טענו שהחתם סופר אף פעם לא נתן היתר לנהוג מציצה ע"י ספוג לכתחילה באופן סיסטמטי, אלא רק בשעת חירום שהיה שעת סכנה, ובגלל זה לא כלל את התשובה בה התיר מילה ע"י ספוג בתוך תשובותיו כי היה בגדר הוראת שעה.

עוד טענו שהחתם סופר הצריך כתנאי מוכרח שיאושר שפעולת הספוג היא כפעולת מציצה בפה שמוציאה הדם ממקומות הרחוקים מהגוף, דהיינו שכח משיכתה חזק למשוך דם ממקום רחוק, ולפי השקפת הרפואה המודרנית הספוגים אין להם כח לפעול את זה⁴

ועוד טענו שלא הציעו לחתם סופר את המציאות הנכון כלפי המחלה הזאת בילדי ויינה כי הרופאים שבהם הסתמך בעל היד אלעזר, נטו לו' שהמחלה לא

⁴ ד"ר יעקב לוי, המעין כרך ה' גליון א' שנת תשכ"ה, הוא נוקט שם שהרופאים שטענו שע"י גזות אפשר לעשות פעולת מציצה הוא משום שחשבו שענין המציצה קשור באיזון מידת הדימום, ולכן חשבו שהצמר גפן סטריל יוכל לעשות פעולת איזון הדימום כמו המציצה, על ידי שילחצו על המקום לעצירת דם, אבל הוא נוקט שמטרת הוצאת הדם הוא לא לעצור הדימום אלא למנוע זיהומים מאותו מקום ע"י הוצאת הדם וזה פעולה שאינה מספיקה ע"י נתינת גזות או צמר גפן באותו מקום, ראה עוד בשו"ת בנין ציון כ"ג-כ"ד, שהתנגד לגמרי לשיטת היד אלעזר, והובא מחלוקתם בביאור הלכה ריש סימן של"א.

באה עקבות המציצה, אלא בסבת כלי המוהל שהיו מזוהמות, באופן שאם **החתם סופר** היה שומע את דעתם אולי לא היה כותב מה שכתב⁵

ברבות העתים אירעו מקרי אסון בילדים הנימולים כמו המגפה בימי החתם סופר מכמה ארצות באירופה, הודיעו עליהם בעתונות בצורה מבהילה, היו מגפות של שחפת (tuberculosis) ושל עגבת (sífilis) שסיכנו אפילו את המוהלים בעצמם כשמצצו מילת תינוק שהיה מזוהם, היו ידיעות מלונדון מלבוב מוורשא מקראקא מווילנא מהמבורג ומאוסטריה שהרבה קרי מות אירעו ע"י הדבקה, וגם היו מומחים שניסו להאשים את המציצה בפה כסיבה למקרים אלו בשנת תרמ"ח החליטה אספת מוהלים בלונדון ביחד עם רופאים ועם הרב הכולל לרגל מעשה שהיה לבטל את המציצה בכלל.

בשנת תרנ"ח (1898) פנתה חברת רופאים באוסטריה לממשלה בבקשה לאסור בכלל את המילה, גם המוהלים בעצמם הפסיקו את המציצה בפה הן מתוך פחד מהממשלות הן מתוך פחד מפני הזיהומים שהיו מתפשטים והולכים, ובמקום המציצה בפה הרבה התחילו להשתמש בספוגים וצמר גפן כתחליף.

מעיר ויינה מודיע פרופ' פליישראל פון מרקוב ביום 25-12-1887 ששם המציצה בטלה לגמרי, הרב גרשון פוזנא דיין בפרנקפורט כותב ר"ה טבת תרמ"ט "יודע אני כי רוב פעמים לא מצצו המוהלים כלל וכלל ויש מוהלים בעירנו שלא מצצו אפילו פעם אחת מאימת המלכות" מאנגליה כותב הרב יחיאל מאיר מנדלסון שבשנים האחרונות אינם מוצצים כלל מטעם סכנה למוהל.

הרב ד"ר מיכאל קאהן (Kahan) ז"ל שישב על כסא הרבנות בעיר פולדה, והיה חניך האסכולה של הרבנים הירש והילדסהיימר ראה כתפקידו במקרה של התנגשות בין העובדות החדישות לבין ההלכה, למצוא פתרון לבעיה לא על ידי הוראת שעה הדוחקת קמעה את ההלכה מכסא מלכותה בדלית ברירה, אלא על ידי הכנעת המדע והטכניקה החדשה לשירות ההלכה כעוזר וכריע, בדרך זו הצליח להחזיר את העטרה ליושנה.

⁵ המכתבים של הרופאים אודות ילדי ויינה הודפסו בכוכבי יצחק מחברת א' שנת 1845, והובאו קטעים מהמכתבים בהמעין כרך ה' גליון א' שנת תשכ"ה.

בשנת תרמ"ח הוא שלח שאלונים מפורטים לכל הפרופסורים לכירורגיה ולהיגיינה שעמדו בראש האוניברסיטאות שבגרמניה, עיקר שאלתו היה אם ע"י שטיפת פיו של המוהל בנוזלים מתאימים וע"י טיפול במילה אחרי המציצה בסממנים מחטאים אפשר למנוע את הזיהום, לפי זה רצה למצוא אפשרות שהמוהלים ימשיכו במציצה בפיהם ממש.

תוכן התשובות שקיבל מהפרופסורים לא היה אחיד, רובם המליצו לבטל את המציצה בפה מפני שאין אפשרות בטוחה למנוע מחלה וסכנה מהילדים, כי אין אפשרות להסיר את המזיקים מהשפתיים ומהפה, הם הדגישו את הופעת המגפות שכבר הזכרנו וכן טענו שאפילו אם נפגעו רק ילדים מעטים צריכים בכל זאת לבטל את המציצה בפה בגלל דרישת מדע הרפואה. בראש הרופאים שדגלו בשיטה זו עמד הפרופסור המפורסם רוברט קוך.

בצד השני עמד מיעוט של גדולי הרופאים שאמרו נכון אי אפשר לחטא (desinfectar) את הפה אבל למעשה יספיק לשטוף את הפה בתרופות מחטאות לנקות את השיניים ואת שערות הזקן לפני המציצה ואפילו אם יישארו מספר חיידקים כוח התנגדותו של התינוק יחד עם זרימת הדם החי ימנעו כרגיל את הסכנה כשיטפלו טיפול אנטיספטי בחבורת המילה אחרי המעשה. כמובן צריך המוהל להיות איש בריא ושהוא בטוח בעצמו באחריות קפדנית שאין לו שחפת או מחלה אחרת כעגבת, פצעים בפה, או בשיניים, כך היתה דעתו של הכירורג המפורסם פרופ' פון ברגמן מברלין. גם פרופ' פין נוסבאום כירורג של אוניברסיטת מינכן כותב שאפשר מבחינת ההיגיינה להסכים למציצה בפה בתנאים המפורשים לעיל, "אז הדם הבריא של התינוק הנימול וטפול נקי ואנטיספטי בהחלט בפצע ימנעו כל תוצאות רעות".

פרופסור המפורסם רובנר הנחשב לאביה של ההיגיינה החדשה כותב שהוא היה מעדיף לבטל את המציצה אבל היות ואי אפשר לבצע זאת מטעמים שבדת אמנם אי אפשר למנוע את הסכנה כולה אבל אפשר לצמצם את מקרי הנזק עד למינימום ע"י הפעולות הנ"ל.

כל הפרופסורים האלה השיבו על שאלותיו של הרב ד"ר קאהן תשובות כהלכה איש לפי דעתו, רק פרופסור אחד הביע רעיון עצמאי הצעה מקורית: אם אין

אפשרות למנוע זיהום המילה ע"י הפה והשפתיים, הרי אפשר לבצע את המציעה בפה בלי נגיעת הפה המזוהם בחבורה, על ידי אמצעי בין המילה ובין הפה, וכך למנוע העברת חיידקים. בהצעה זו במכתבו מיום 25-11-1887, הניח הפרופסור פון פטנקופר את היסוד לשפופרת המציעה הידועה שהיא עוד היום בשימוש אצל מוהלים רבים. בהתחלה חשב הפרופסור על מכונה מורכבת מזכוכית ומגומי אבל בליבון הענין ע"י חילופי מכתבים עם הרב ד"ר קאהן באו שניהם לידי הסכמה על דגם אחד של שפופרת זכוכית אשר קצהו האחד יושם על האבר ובקצהו השני מוצץ המוהל את הדם בפיו.

אחרי גמר המלאכה שלחו את דוגמאות השפופרת אל הפרופסורים וכולם הודו עכשיו שהיא משוכללת באופן היגיני, ואין שום אפשרות של זיהום ונזק בשעת מציעה, גם פרופסור רוברט קוך הודה בשיחה אישית שהשפופרת הוא רעיון מוצלח.

ההמצאה מצאה חן בעיני רבנים חשובים גם הרב שמשון רפאל הירש הרב ד"ר עזריאל הילדסהיימר והרב הראשי שטרן מהמבורג קבעו שהשפופרת מתאימה לגמרי למציה להוציא את הדם ע"י מציעה בפה ממקומות רחוקים גם הרב יצחק אלחנן ספעקטר מקאוונא הסכים להתיר זה "דהא עכ"פ נמצוץ הדם ע"י זה ומקיימים ג"כ ע"י זה את מצות המציעה", אבל כמובן שגם היו כאלה שהתנגדו בשימוש השפופרת עיין להלן בדיון ההלכתי.

סכום הטענות שבגללן היו התנגדויות למציעה בפה החל מהמאה ה-19 עד היום:

* היעדר הורייה רפואית למציעה, דהיינו יש רופאים שטוענים שאין בפעולת המציעה שום יתרון על בריאות התינוק.⁶

* חשש שפעולה זו מסכנת את התינוק עקב העברת זיהום.

* חשש כי המציעה עלולה להגביר את הדימום באזור החתך.

⁶ להלן בחלק ההלכתי נציין כמה תאוריות רפאויות שהוצעו בתועלת המציעה.

מאז שהתפתחה המגיפה העולמית של איידס (VIH), יש שנטו לבטל את המציצה בפה מחשש להידבקות המוהל באידס מתינוק נגוע או מחשש להדבקה של התינוק ממוהל נגוע.

עקבות פרסום של הדבקת מספר תינוקות בנגיף ההרפס (herpes) לאחר מציצה בפה בראשית המאה ה-21 התעורר מחדש הפולמוס על מציצה בפה, ופוסקי זמננו⁷ על פי בירורים ברופאים מומחים שקלו שאין בפירסומים האלו די אמינות כדי לבטל מציצה בפה, והורו להמשיך עם מנהג הדורות למצוץ דווקא בפה, אם לא במקרים מסויימים שברור שיש איזה מחלה מדבקת בין מצד המוהל ובין מצד התינוק שבאופן זה, אפשר לבצע המציצה בדרכים אחרים.

⁷ הגרי"ש אלישיב ועיין להלן בחלק של הדיון ההלכתי.

פרק ב

מציצה בפה ודיון הפוסקים באפשרויות אחרת לקיומה וכן באפשרות ביטולה

א. מקור המציצה וטעמה

גמ' שבת קל"ג ע"ב

"אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברינן ליה, פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא, מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד, קא משמע לן חבורי מיחבר ודומיא דאיספלגית וכמון, מה איספלגית וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף הכי נמי כי לא עביד סכנה הוא"

1) בהוה אמינא הגמ' חשבה שאין סכנה אם לא עושים מציצה לתינוק, וכל מה שמבואר במשנה שמותר לעשות מציצה בשבת הוא משום ש"דם מיפקד פקיד" דהיינו הדם צבור במקום החבורה, ואין כאן שום איסור מלאכה, וקמ"ל ר' פפא שיש סכנה לתינוק אם לא מוצצים וזה הטעם שעושים מציצה בשבת שאף שהדם "חבורי מחבר", דהיינו מחובר ובלוע בבשר ויש בזה משום מלאכה דאורייתא בהוצאתו¹, מ"מ כיוון שהתינוק צריך את זה למנוע סכנה, לכן יש לבצע את המציצה אף בשבת.

¹ יש מחלוקת ראשונים משום איזה אב מלאכה עוברים כשמוציאים דם מהמכה בשבת:

* רש"י שבת ק"ז - משום נטילת נשמה שהיא תולדה של מלאכת שוחט, שהחובל נוטל את הנשמה מאותו מקום שהוא חובל, "כי הדם הוא הנפש".

* בירושלמי פ"ז - ה"ב מבואר שחייב "משום צובע" שכן הדם שנצטר מתחת לעור צובע את העור בצבע אדום, ודווקא אם צריכים את הצביעה.

* הרמב"ם הלכות שבת פ"ה ה"י סובר שחייב משום "מפרק", שהוא תולדה ממלאכת דש, כיוון שהוא מפרק את הדם ומוציאו מתוך הבשר שהוא מחובר בו.

וצריך לחשבן לפי כל שיטה למה אם דם מפקד פקיד אין איסור של חובל ודווקא אם חבורי מחבר כמו שמבואר בגמ', וכן צריך לבאר במאי פליגי הני ראשונים, שלפי האחד אין התולדה של השני, ואין כאן המקום.

2) בגמ' לא מבואר מהי הסכנה שהמציצה בא למנוע, ונחלקו הפוסקים בזה:

* הרמב"ם פ"ב מהלכות מילה ה"ב כתב "ואח"כ מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה", וכן פסק השו"ע יו"ד סימן רס"ד סעי' ג.

והנה הרמב"ם לא ביאר למה זה סכנה אם לא יוצא הדם ממקומות הרחוקים, וראיתי ב' הסברים בזה:

ד"ר יעקב לוי הסביר ששטף הדם יגרום מניעת זיהום (infección) במקום הפצע זה ציטוט לשונו²:

"אנו יכולים לשער שגם לפי השקפתו של הרמב"ם תהיה המציצה מועילה להעביר את הזיהום מהחבורה של המילה, כמובן מועיל לכך רק דם טרי ונקי הבא ממקומות רחוקים, רק כך אנו יכולים למעט את סכנת הזיהום בחבורת המילה סכנה הכרוכה בכל חבורה, זרם הדם הנמשך גם לאחר המציצה יכול לשטוף חלק ניכר של החיידקים שמכניסים שפתי האדם המוצץ את החבורה, נוסף על פעולה זו של שטיפה מיכנית אפשר גם לחשוב על פעולה ביולוגית של הדם הטרי עם נוגדנים במלחמתם נגד הזיהום"⁴³ (עיין הערה).

ומה שהצריך הרמב"ם שיצא הדם ממקומות הרחוקים כנראה הוא כדי שיצא מספיק דם שימנע הזיהום.

² המעיין, כרך ה גליון א, תשכ"ה.

³ לכא' בתקופת הרמב"ם עדיין לא ידעו על פעולת הנוגדנים שבדם נגד הזיהומים, אבל אפשר שבאופן אמפירי שמו לב שאם יש שטף דם, יש פחות מקרים של זיהומים באבר התינוק, ומזה הגיעו למסקנה שנחוץ לעשות פעולה שיוציא דם כדי למנוע זיהומים.

⁴ גם אפשר שזה כוונת התפארת ישראל במס' שבת פ"ט משנה ג' שמדבר על "צביית הגיד", דהיינו התנפחות דלקתית.

עוד תאוריה ראיתי מהרב מרדכי הלפרין⁵, והוא שמיד לאחר המילה יש כיווץ כלי הדם באופן שיכול להגרם נמק (necrosis) עור העטרה מחמת חוסר דם וחמצן, ומטרת המציצה הוא למשוך דם אל העטרה כדי למנוע נזק מחמת חוסר דם.

התאוריה הראשונה יכולה להכנס בשיטת הרמב"ם והשו"ע, אלא שיש להעיר, שאם היום קיימים כל מיני משחות ותרופות למניעת זיהומים שיכולים להיות יותר תועלתיים מהמציצה, לכא' אפשר להחליף המציצה באלה התרופות אנטיספטיים, ובפרט כשיש במציצה את הסיכון של זיהום התינוק או המוהל מחמת המגע של נוזלי הפה עם הפצע, אלא שעדיין להלן שיש הרבה פוסקים שסוברים שאין הטעם של מציצה רק מסבה רפואית.

ולגבי התאוריה השניה של הרב הלפרין לכא' היינו צריכים לעשות סטטיסטיקה, האם יותר עלול שיהיה נמק בעור מחמת חוסר המציצה או שהמציצה תגרום זיהומים לתינוק או למוהל וע"פ זה להחליט מה יותר כדאי לעשות למנוע סיכון יותר שכיח, או יותר מזיק וכו'.

וגם יש להעיר שלא מתאים כ"כ מה שכתב הרמב"ם שיש לעשות המציצה להוציא את הדם "ממקומות הרחוקים", ולכן נראה שאין הרמב"ם והשו"ע כיוונו לתאוריה של הרב הלפרין, אם לא שנאמר שזה שיעור המציצה כדי שנהיה בטוחים שלא יתכווצו כלי הדם, וצ"ע.

* בספר זכרון ברית לראשונים⁶ כתב עוד פירוש למה בעינן מציצה וז"ל: "מוצצין היכי דמי, פירוש המוהל חייב לעשות מציצה, כיצד אחר הפריעה מיד מכניס האבר לתוך פיו ומוצץ את הדם בכל כוחו משום שהדם נקרב בפי האמה וסכנה הוא אם אינו מוצץ..."

⁵ סיני קכ"ג-קכ"ד.

⁶ לר' יעקב הגוזר עמ' 20.

* עוד הסבר מצינו בספר משיב נפש חלק ג'⁷ שהחום של פה המוהל המוצץ מעביר את הכאב ומונע ע"י זה את ההלם אינה וז"ל שם:

" כי אם גם בזה היא הסכנה פן ימות הילד מיד, מעצמת מכאובו הבא עליו מהמילה ופריעה, כי הפריעה הו מכאוב גדול, ובכדי להקל את המכאוב הזה נחוץ לעשות המציצה דווקא בפה כי הדבר ידוע הוא אם נכוה איש את אצבעו או הכה מכה על אצבעו אז ישים תיכף ומיד את האצבע הפצוע אל פיו יען כי ע"י זה יקל מכאובו ואיננו מרגיש שום כאב על זמן אשר הוא מוצץ את אצבעו בפיו"

וזה אחד הסבות אשר הוא סובר בתוקף שיש לעשות המציצה בפה דווקא ולא בכלי וכ"ש לא ע"י ספוג.

(3) עכ"פ יש נ"מ לדינא בין הביאורים הנ"ל שלפי ביאורו של ר' יעקב הגוזר והמשיב נפש לאו דווקא שצריכים "להביא את הדם ממקומות הרחוקים", ואילו לפי הרמב"ם יש צורך בזה, וכך נפסק בשו"ע.

ב. האם טעם המציצה הוא רק משום סכנה או שהוא גם חלק ממצוות מילה

(1) בגמ' שבת קל"ג מבואר שמותר לעשות המציצה בשבת משום שהוא סכנה לילד אם לא מוצצין, ואם לא היה סכנה לילד היה אסור לבצע מציצה בשבת, והנה האחרונים נחלקו אם כל המושג של מציצה הוא רק משום רפואה או שיש עוד סיבה לעשות המציצה חוץ מזה, [יש אחרונים שרצו לטעון שהוא משום מצוות הטפת דם ברית].

ועוד נחלקו האחרונים אף אם נאמר שהמציצה הוא רק משום רפואה, האם הוא חלק מהתהליך של ביצוע המילה שנמסר מסיני או שהוא פתרון שבצעו בתקופה מאוחרת למנוע חשש סכנה.

⁷ עמ' 79, להרב מנחם מנדל שהריי, וילנא תרס"ו.

והנ"מ בין הצדדים הנ"ל הוא היכא שהשתנו הטבעים באופן שכבר אין סכנה במניעת המציצה האם אפשר לבטלה או לא, וכן אפשר שתהיה נ"מ באופן שמצאנו עוד פתרון למנוע סכנה בדיוק כמו המציצה או יותר טוב מהמציצה, האם יש אפשרות להחליף המציצה ולבצע באופן אחר מניעת הסיכון, אבל לא פשוט כלל דשמה כל מה שנמסר מסיני הוא שצריכים למנוע הסכנה ואחד האופנים הוא המציצה, אבל גם טכניקות אחרות יועילו.

אם נאמר שהמציצה הוא חלק ממצות המילה שניתן למשה מסיני, לכא' אין לשנות מהצורה שנמסר אף שכל המטרה של המציצה היא למנוע סכנה, כמו שא"א לשנות הצורה של כל מצוה אחרת אף שאפשר לקיים מטרתה באופן אחר ואף באופן יותר טוב, וכן אם נאמר שיש עוד מטרה למציצה כגון הטפת דם ברית, נצטרך לעיין אם באופן אחר גם מקיימים אותה מטרה או לא כדי שיהיה מותר להחליפה.

(2) למעשה נחלקו האחרונים בדבר הזה:

* הבנין ציון סימן כ"ג וכ"ד בין שאר טענותיו סבר שיש לחוש שהמציצה היא חלק מהצורה המקובלת מסיני, ולכן אין לשנותה בגלל שהרופאים אומרים שאין תועלת במציצה או שיש ענין סכנה בה, מכיוון שאנו רואים שעל פי רוב לא מתרחשים סבוכים במציצה.

* וכן נקט המהר"י אסאד בשו"ת יהודה יעלה יו"ד סי' רנ"ח, שהמציצה הוא גם הלכה למשה מסיני.

* וגם האבני נזר יו"ד סימן של"ח כתב בצד אחד שהמציצה הוא חלק מצורת המצוה של מילה שניתן מסיני, דהיינו שכיוון שמשום סכנה חייבים למצוץ וזה חלק בלתי נפרד מביצוע המילה נהפך כל התהליך לצורת המצוה שניתן מסיני.

* גם המהר"ם שיק בחיו"ד סי' רמ"ד הסתפק שמא המציצה היא הלכה למשה מסיני.

* בספר משיב נפש הנ"ל נקט שהמציצה היא הלכה למשה מסיני ומטרתה לא רק מניעת סכנה כי אם לקיים ענין הטפת דם ברית, ולא מספיק בדם שיוצא בחיתוך האבר.

ומאידך כמה אחרונים נקטו שבמציצה אין ענין אחר רק מניעת סכנה ולא הוה חלק ממצוות מילה:

* המהר"ץ חיות סי' ס' סבר שכל ענין המציצה הוא להסיר הסכנה ואם הרופאים מצאו תחליפים למציצה שמועילות כמו המציצה כגון משחות שפיר דמי.

* מהקצות החושן סי' שפ"ב סק"ב נראה שענין המציצה הוא רק משום סכנה שהרי כתב שאף שיש ענין שהאב עצמו יקיים המילה כי יש שיטות בראשונים שאין דין שליחות במצוות מילה, מ"מ לענין המציצה שהוא רק להסיר הסכנה שפיר דמי וז"ל: "וכיון דבאור זרוע ובכלבו וגם לפי מ"ש בתוס רי"ד הנזכר נראה דבכיסוי ובמילה לא מהני שליחות, ולפי מ"ש גם מדברי הרא"ש מוכח הכי, א"כ מי שיכול להיות מוהל בעצמו ראוי לו לעשותו בעצמו מלבד מציצה דאינו אלא לרפואה בזה יכול לכבדו לאחר".

* גם בתפארת ישראל במסכת שבת פי"ט בועז סק"א, נקט שהוא רק פתרון של חז"ל מחמת הסכנה ולא הלכה למשה מסיני.

* גם בשו"ת דעת כהן⁸ יו"ד סי' ק"מ כתב שענין המציצה אין בה ענין כי אם מניעה מסכנה, ולא נחשבת כחלק ממצוות מילה.

* גם בספר נפש הרב⁹ ראיתי שדעת הרב יוסף דוב סולוצ'יק מבוססון זצ"ל היה, שענין המציצה היא למנוע סכנה, ולא חלק ממצוות מילה, ולכן סבר שאין ענין לעשות מציצה בזמננו כלל שאין סכנה במניעתה, אלא שעיינן שם שיש

⁸ להרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל.

⁹ עמ' רמ"ג.

מחלוקת בין תלמידיו מה היה סובר, שיש אומרים שרק סבר שלא צריכים לעשות המציצה בפה.

3) מהגמ' משמע שאם לא היה סכנה באי עשיית המציצה לא היינו מתירים בשבת לעשות המציצה כשכרוך בעשיית מלאכה, ולכא' אם המציצה הוא חלק ממצוות המילה שהתקבל בסיני למה לא דוחה שבת כמו שדוחה עשיית המילה עצמה וגם הפריעה, ולכא' מזה מוכח שאין המציצה חלק ממצוות המילה, אלא שיש לדחות דלעולם הוא חלק ממצוות מילה אבל הטעם הוא משום הסכנה עצמה, ולכן אילו לא היה סכנה ודאי שלא היה מקפיד הקב"ה שדווקא יהיה באותה צורה עשיית המילה.

אבל מ"מ כן מוכח לכא' שאין למציצה ענין אחר שאינו משום סכנה, ועיין להלן מיד.

4) והנה חוץ מכריתת הערלה יש ענין הפריעה, והירושלמי בשבת פי"ט הל"ב לומד מהפסוק המול ימול שפריעה מעכבת המילה, ולכא' זה המקור לענין הפריעה¹⁰, וממה שאין לנו מקור אחר לענין המציצה, נראה שהוא לא חלק מענין המילה, אלא נוהג להציל מסכנה.

אלא שאפשר לדחות שכל הג' הדברים מילה, פריעה ומציצה הם קבלה למשה מסיני, ומה שלומדים מהפסוק ההוא שהפריעה מעכבת המילה מה שאין כן המציצה, אבל לעולם הוא כן חלק ממצוות המילה [ואולי אפי' לא משום סכנה אלא מטעם אחר], ולכן לא דוחה שבת, כי לא נחשב חלק עיקרי מהמצוה, [ועיין מה שכתב באבנ"ז יו"ד סימן של"ח לדמות להקטר אברים שמותרת בשבת משום חביבה מצוה בשעתה, ואם היה במציצה משום מצוה היה צריך להיות מותר בשבת כמו בהקטר אברים אף שאפשר לעשותם במוצאי שבת, ואני לא עיינתי מספיק בהשוואה להקטר אברים, וצ"ע].

5) מאידך היה אפשר להוכיח שיש ענין במציצה שלא קשור למניעת סכנה מהה"א של הגמ' שכשחשבה שדווקא מותר מוצצין בשבת משום שדם מיפקד

¹⁰ בגמ' יבמות דף ע"א ע"ב יש עוד מקור מיהושע על כריתת הערלה, ועיין מה שכתב בתורה תמימה על הפסוק "המול ימול" בזה.

פקיד, אבל אם היה חבורי מיחבר אסור משום שאין כאן סכנה במניעת המציצה, א"כ למה מוצצין בכלל, ומה ענין של המציצה שהמשנה אומרת שעושים אפי' בשבת, ולכא' הוא משום שיש ענין במציצה שלא קשור למניעת סכנה, **אלא שאין להוכיח שהוא חלק ממצוות מילה שלא קשור לענין רפואי**, שאפשר שאף שאין כאן סכנה מ"מ מועיל לתינוק בענין רפואי ולכן עושים אפי' בשבת כיוון שאין כאן חילול שבת לפי הה"א של הגמ'.

6) עוד היה אפשר להוכיח שמציצה אינה חלק ממצות מילה מהא דאיתא בשבת קל"ג:

" דתנו רבנן המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר"

ומבואר בראשונים שהגדר של עוסק במילה הוא כל זמן שלא סילק ידו מן המילה כך הוא הלשון בשו"ע או"ח סי' של"א סעי' ב' וכן כתב רש"י בסוגיא וכן כתב המאירי שם.

ומתחילה הבנתי שהכוונה במשפט כל זמן שלא סילק ידו מן המילה, אבל אם סילק ידו שוב אינו חוזר עליהם הוא שעדיין עוסק בעצם חיתוך המילה והפריעה, **והביאור הוא שכיוון שלא סילק ידו נחשב שעדיין עוסק במצוות מילה ולכן חוזר עליהם שעדיין לא נחשב שגמר עיסוקו במצוה ועדיין יש לו ההיתר הראשון לחלל שבת על זה**, ואם איתא דהמציצה היא חלק ממצות מילה למה באמת לא חוזר על ציצין שאין מעכבין כל זמן שלא מצץ אף שסילק ידו מן המילה, שהרי עדיין לא גמר עם מצוות המילה אף שסילק ידו, ועל כרחך שהמציצה אינה חלק ממצוות מילה אלא רק ענין רפואי כדי למנוע סכנה מהתינוק.

אלא שיש לדחות בב' אופנים:

א' לעולם המציצה היא חלק ממצוות המילה, **אבל אינו חלק עיקרי**, שהרי כריתת הערלה והפריעה הם לעיכובא מה שאין כן המציצה, ולכן כיוון שכבר

גמר עיקר מצוות מילה שוב אין לו ההיתר הראשון של חילול שבת על מצוות מילה, אלא א"כ עדיין עוסק בחלק העיקרי של המילה הוא כריתת הערלה או הפריעה.

ב' לעולם המציצה הוא חלק ממצוות המילה, רק שכיוון שכבר סילק ידו, המציצה נראית כשלב אחר [אף אם היה חלק עיקרי של המצוה ולעיכובא], וכל היתר חילול שבת הוא דווקא כשנראה שעדיין לא גמר ועוסק בכריתת הערלה, אבל כשנראה שכבר גמר, יש תפיסה שהמציצה היא כבר "עסק אחר" ואין היתר של חילול שבת נמשך אלא כשעדיין עוסק באותו ענין דהיינו כריתת הערלה.

ויש לעיין לפי הביאור הב' שענין ההיתר של חילול שבת הוא כל זמן שנראה שלא גמר עסק הכריתה, האם יהיה מותר לחזור על ציצין שאינן מעכבין כשגמר לגמרי ההתעסקות באבר ורק שידו נמצאת שם, האם זה נקרא שעדיין לא סילק ידו או שזה נקרא שפירש, ועיין להלן מיד בדברי הר"ן.

ג' עוד אפשר שכוונת המפשט לא סילק ידו, הוא שעדיין עוסק בצרכי המילה, ואפי' המציצה בכלל, וכאן אפשר להסביר שהמציצה בכלל היא משום שהיא חלק מהמצוה או שגם צורך רפואי נחוץ לתינוק נחשב המשכיות מפעולתו, ולכן חוזרים על ציצין שאינן מעכבין, ולפי זה אפי' שאר צרכי רפואה כמו נתינת אספלנית או כמון יחשב שלא סילק ידו, ועיין להלן בר"ן.

7) אלא ששוב מצאתי בחידושי הר"ן על הסוגיא שם שכתב הבנה אחרת וז"ל:

" ומסתברא דכל זמן שהוא מתעסק בצרכי מילה כגון חתיכתה ופריעתה ומציצתה לא מקרי פירש דכולהו צורך מילה נינהו אבל אם סילק ידו אחר מיכן היינו פירש אע"פ שעדיין יש לו ליתן אספלנית וכמון וחלוק דהני צרכי רפואה נינהו ואפי' במציצה עצמה יש לעיין דכל שפרע הרי סיים צרכי מילה ודילמא המציצה מיקריא רפואה ולא צורך מילה היא וצ"ע.

הוא למד שמה שכתוב בגמ' שאם סילק ידו היינו אחר שהתעסק בצרכי מילה, אבל אם הוא עדיין נמצא עוסק בצרכי מילה אף שסילק ידו נקרא שהוא נמצא

באמצע התעסקותו, ורק אם גמר צרכי מילה, אז תלוי אם סילק ידיו או לא, שאם לא סילק ידיו עדיין נחשב שנמצא באמצע התעסקותו, ומבואר ממנו שהוא לא הבין כמו שכתבנו לעיל שענין לא סילק ידיו היינו שעוסק בכריתת המילה, אלא לא סילק ידיו הוא תנאי דווקא היכא שכבר גמר צרכי המילה, והוא מסופק אם המציצה נקראת צורך מילה או לא, ועל הצד שנקרא צורך מילה אף שסילק ידיו מן המילה עדיין חוזר על הציצין מכיוון שודאי נקרא שנמצא באמצע תהליך התעסקותו.

וביאור ספק הר"ן בענין המציצה היה אפשר לבאר שגופא הספק הוא אם המציצה היא חלק ממצות מילה או שהוא רק תקנה מאוחרת משום סכנה, וראיה שכן הוא שהרי אספלנית גם זה צורך התינוק משום סכנה, ובודאי שזה כבר לא נחשב כצורך המילה לענין לחזור על ציצין שאינן מעכבין כשכבר סילק ידיו, ואף שגם יש בנתינת האספלנית משום מניעת סכנה, ועל כרחך שהמציצה שונה משום שהיא חלק ממצוות מילה.

אלא שאפשר שדווקא מציצה שאולי לא היה פעולה שעושים בשאר פצעים כי אם רק במילה [או מקרים נדירים מאוד]¹¹, לכן עדיין נראה שעוסק בענין המילה ולכן לא נחשב שסילק ידו, מה שאין כן שאר מיני רפואה שמצויים בשאר פצעים, כבר לא נחשב דבר מיוחד שבמילה ולכן נחשב כסילק ידו, ולפי זה הספק של הר"ן הוא אם להחשיב צורך רפואה מיוחד שבמילה כהמשכיות הראשונה כדי לחזור על ציצין שאינן מעכבין או שמא מציצה הוא כשאר צורכי רפואה דהוה כסילק ידו.

8) עוד יש להוכיח שאין המציצה חלק ממצוות מילה מהנמוקי יוסף מס' בבא מציעא דף ט"ז ע"א, דאיתא בגמ' שאם יש אבידה בבית הקברות, אסור לכהן ליכנס לבית הקברות לקיים מצוות השבת אבידה מכיוון שאין עשה דהשבת אבידה דוחה עשה ולא תעשה דטומאת כהן, וע"ז מקשה הנמו"י וז"ל:

"ועל הא דאמרינן דאין עשה דוחה עשה ולא תעשה איכא דמקשו למה לי מהאי טעמא תיפוק לי דאפילו ליכא גבי טומאה אלא לאו גרידתא לא דחי

¹¹ ההנחה הזאת צריכה בדיקה, וראיתי כמה ספרים שדנים בענין הזה האם המציצה היתה נוהגת דווקא במילה או גם בשאר פצעים או חבורות, אלא שהזמן קצר והמלאכה מרובה, ועוד חזון למועד.

ליה עשה דאבדה דהא קיי"ל [שבת דף קלב ב] דלא דחי ליה אלא כגון מילה בצרעת וסדין בציצית דבעידנא דקא עקר ליה ללאו קא מקיים ליה לעשה אבל הכא אפילו עומדת על פתח בית הקברות כי מטמא עבר ליה ללאו ולא מקיים לעשה עד דמהדר ליה למרה ותירצו דלרווחא דמילתא אקשו הכי והרנב"ר ז"ל תירץ דהכא נמי בשעה דעבר אלאו קיים העשה כמילה בצרעת דהא מתעסק הוא במצות השבה בשעת עקירת הלאו ואף על פי שלא גמרה מה בכך גם מצות מילה לא נגמרה עד דפרע דקי"ל מל ולא פרע כאילו לא מל ולא ממעטין אלא כההיא דאמרינן פרק ר"א דמילה (דף קלב ב) ויקוץ בהרתו ויעבוד שבשעה שקוצץ בהרתו אינו מתעסק בגופה של מצוה דהיינו עבודה אלא במכשיריה דהוא ז"ל סבר דגוף עיקר העשה מתחיל משעת ראייתה הלכך אם הוא מכוין לגזלה או לילך לו מיד עבר העשה"

ומשמע מפשטות לשונו שמצוות המילה נגמרת עם הפריעה ולא עם המציצה, אלא די ש לדחות שאף דהמציצה גם חלק מהמצוה, מ"מ מכיוון שמל ולא פרע כאילו לא מל, נחשב שעיקר המצוה נגמרת עם הפריעה, מה שאין כן המציצה שאינה מעיקר המצוה שהרי אינה לעיכובא, ונראה שאין להוכיח כלום מלשונו שלא נחית כאן הנמו"י לגדרי הלכות מילה כלל, ולכן ציטטתי את כל לשונו שם, שנראה שהוא עוסק בהלכות השבת אבידה ולא בהלכות מילה ולכן אין כאן הוכחה כלל¹².

(9) סוף דבר: מהמקורות שציטטתי אין שום הוכחה לו' שהמציצה היא חלק ממצות מילה, וגם במקורות שהביאו האחרונים, [האבני נזר והמשיב נפש] לא נראה שיש הכרע כלל, ומצד הסברא לו' שענין המציצה הוא משום מצוות הטפת דם ברית נראה שזה חידוש גדול, שהרי בכל חיתוך יוצא דם, ובזה מתקיים ענין הטפת דם ברית, ונשמע מחודש לו' שלא מספיק בזה [ובספר משיב נפש האריך להוכיח שמטרת המציצה הוא לקיים מצוות הטפת

¹² ראיתי להאחרונים מפלפלין בסוגיא שבת דף ק"ו גבי מחלוקת ר"ש ור"י במקלקל בחבורה אי חייב או פטור ורוצים להוכיח משם דהמצוה היא חלק מהמצוה, וכן ראיתי מביאים מחלוקת הרמב"ן והרשב"א שבת קל"ד אם מותר לעשות מילה כשיודע שיצטרך לחלל שבת אחר כך בדברים שהיה יכול להכין מערב שבת, ורוצים להוכיח משיטת הרשב"א שסובר שדוחים את המילה אם יודעים שיצטרכו לחלל שבת אחר כך, ולענ"ד אין ראיותיהם מוכרחות כלל, והיה ראוי שנאריך אלא שהזמן מעכב.

דם ברית, עיי"ש], ורק נשאר לנו הצד שהמציצה הוא חלק ממצוות מילה וכל מטרתה הוא למנוע סכנה וככה ניתן מזמן משה רבינו, ולזה חששו כמה מגדולי האחרונים שציטטנו לעיל הלא המה המהר"ם שי"ק והבנין ציון והאבני נזר ועוד.

אלא שקשה על הבנין ציון והמהר"ם שי"ק שהסתפקו לו' שמא המציצה היא הלכה למשה מסיני מבלי להביא ראיות מהש"ס [כמו שבאמת הביא האבני נזר], ורק משום שכיוון שנזכר במשנה ענין המציצה וככה היה נהוג בכל הדורות שמא הוא הלמ"מ, למה הסתפקו על רק המציצה לו' שהיא חלק ממצות מילה שבא מההלכה למשה מסיני שבא למנוע סכנה, ולא הסתפקו כך באספלנית או כמון שהם גם מיני רפואה שבאים למנוע סכנה, וצ"ע בזה.

ג. מחלוקת האחרונים אם מועיל נתינת ספוג במקום מציצה

1) כמבואר לעיל יש מחלוקת אחרונים אם מועיל נתינת ספוג במקום לעשות מציצה בפה, היד אלעזר סבר שמותר, והבנין ציון חלק עליו בתוקף, והובא מחלוקתם בביאור הלכה סי' של"א.

2) סברת היד אלעזר הוא שהתוצאות של הספוג הם כמו המציצה בפה ואולי אף טובות ביותר, וסברת הבנין ציון היא שהלשון שהמציצה שמוזכרת בתלמוד היא בפה ומוכיח מכמה מקומות שהלשון מציצה היינו בפה והיינו במשיכה בכח ולכן הסיק הרמב"ם שהמציצה היא להוציא את הדם ממקומות הרחוקים וכך פסק השו"ע, א"כ בנתינת ספוג לא משיגים את התועלת הנדרשת כמו מציצה בפה להוציא את הדם ממקומות הרחוקים דווקא, שאף שעושים לחץ במקום המילה, לא מוציאים את הדם ממקומות הרחוקים.

3) ואם נאמר כהצד שמציצה הוא הלכה למשה מסיני וחלק ממצוות מילה, א"כ אפשר שאין לשנות צורת המצוה אף שגם בספוג משיגים אותו תועלת כמו בפה, וכל זה אם ננקוט כהבנין ציון שלשון מציצה משמע בפה, וא"כ ככה היתה הצורה של קיום המצוה שהתקבלה ממה, וצ"ע.

ג. תשובות הפוסקים לטענות הרופאים וכמה רבנים לבטל המציצה לגמרי

1) כמו שהבאנו לעיל באריכות, היתה פולמוס גדולה נגד המציצה באירופה, ועד היום יש כמה רופאים ורבנים¹³ שטוענים שיש לבטל המציצה, על טענתם שאין שום סבה רפואית שיצדיק המציצה, השיבו הפוסקים, שאם התלמוד אומר שהמציצה מונעת סכנה, יש לסמוך על התלמוד אף שמתנגד לדברי הרופאים, מכיוון ששייך טעות ברפואה ועינינו רואות שבמשך הזמן מה שזה בונה זה סותר ובפרט בענין הזה שאין אנו יודעים לאיזה מין סכנה מתכוון התלמוד, ומה שאנו רואים הרבה ילדים אשר לא בוצע בהם המציצה במילתם, אין זה ראיה כי אפשר שהסכנה היא לטווח ארוך, והרבה פעמים רואים כמה סבוכים רפואיים באנשים גדולים אשר איננו יודעים סבתם, ויכול להיות שסבת החולאים האלה שרשם בילדות, ואפשר שענין הסכנה כאן בנדוננו ג"כ מהסוג הזה, ולכן יש להתיחס לדברי הרופאים כספק, ונ"מ לעניני פקוח נפש, אבל לא להקל כשהתלמוד אומר שיש פקוח נפש וסכנה בדבר, וכדי להגיד שהשתנו הטבעים צרכים הוכחות ברורות ולא השערות בעלמא.¹⁴

2) האבני נזר¹⁵ טען שיש להתיחס אל הנושא של המציצה אם היא חלק ממצוות מילה או לא כספק דאורייתא, ולכן אי אפשר לבטל המציצה בטענה שהשתנו הטבעים, מכיוון שזה הצורה איך שניתנה המצוה בסיני, וכעין זה כתב הבנין ציון סי' כ"ג וכ"ד.

3) על טענת הרופאים שע"י המציצה אפשר שיעוברו זיהומים שונים מהמוהל לתינוך ולהפך, התייחסו הפוסקים ברצינות וכובד ראש, ולכן יש הרבה פוסקים שהסכימו שמעיקר הדין מותר להשתמש בהמצאת השפופרת למציצה ששפיר מקרי מציצה בפה ולא צריכים שיגע פיו באבר, וגם פעולת משיכת הדם שלה דומה מאוד לפעולת הפה.

¹³ לעיל הבאנו מספר נפש הרב שיש אומרים שהרב יוסף דוב סולוצ'יק מבוססון סבר שאין לעשות מציצה בזמננו, אלא שזה לא דבר מסוכם שכך היתה שיטתו.

¹⁴ שו"ת דעת כהן להרא"ה קוק זצ"ל סי' ק"מ וקמ"א.

¹⁵ יו"ד סי' של"ה

אלא שמ"מ הגרי"ש אלישיב זצ"ל סבר שאין לשנות ממנהג המציצה הרגילה, אחרי שבירר ע"פ רופאים מומחים שהחששות לזיהומים הוו בגדר הזיק דלא שכיח, ולכן כדאי להמשיך במנהג המציצה איך שנעשה בכל הדורות ורק במקרים שיש חשש רציני שהמוהל או התינוק נגועים במחלות מדביות אז אפשר להשתמש בשפופרת, וכן כתב בשו"ת דעת כהן סי' קמ"א, שאין להשתמש בשפופרת באופן סיסטמטי אף שמעיקר הדין פעולתה היא כפעולת מציצה בפה, וכנראה שהפוסקים חוששים מאוד לשינויים שיכולים להביא לידי הקלה יתר על המדה בעתיד, וחכם עיניו בראשו.

בכל אופן ממליצים מאוד שהמוהל ישמור על נקיון פיו וזקנו כדי למנוע הכי יותר אפשרות זיהומים שונים לתינוק.

ד. מסקנת הדברים הנ"ל

1) במאה ה-19 התחיל התנגדות מצד כמה רופאים יהודים וגוים בהרבה מקומות באירופה למושג המציצה בפה, והיו בעיקר 3 טענות, שאין סבה רפואית שתצדיק המציצה [השתנו הטבעים או אפי' יותר מזה], יש חשש שיועברו זיהומים שונים ממחלות מדביות מהמוהל לתינוק ולהפך, ויש חשש לדממת מחמת המציצה.

2) רוב הפוסקים לא קבלו האפשרות לבטל המציצה בשום אופן, ועיקר הטענות שלהם הוא שאין הוכחה מלאה וברורה שהשתנו הטבעים ואין לבטל דברי חז"ל ע"פ השערות, וגם יש לחוש לצד שהמציצה היא חלק ממצוות המילה ומימלא אין לבטל אותה אף שנוכח שהשתנו הטבעים.

3) בענין שימוש בספוג ולחיצת היד על האבר נחלקו הפוסקים אם בזה יוצא ידי חובת המציצה לדעת היד אלעזר יוצא ולדעת הבנין ציון אינו יוצא.

4) בענין שימוש בשפופרת למציצה רוב הפוסקים הסכימו שמעיקר הדין מותר שהיא עושה בדיוק פעולת המציצה בפה, ומ"מ אמרו שלכתחילה אין

לשנות מהנוהג של כל הדורות למצוץ בפה אם לא במקרה הנצרך כגון חשש מחלת איידס אצל המוהל או התינוק וכדומה.

5) האחרונים דנו באפשרות שהמציצה היא לא רק המצאה של תקופת חכמי התלמוד למנוע סכנה, אלא אולי היא חלק ממצוות מילה שנמסר למשה מסיני, ויש הטוענים שאף שהסבה היא רק למנוע סכנה מ"מ ככה היתה הצורה של המילה מזמן משה רבינו ולכן היא חלק ממצוות המילה, ויש שטענו שמלבד הפעולה של מניעת סכנה, יש ענין של הטפת דם ברית ע"י המציצה ולא מספיק בדם שיוצא כשחותכים הערלה.

נספח

המציצה ע"פ הקבלה

(1) כתוב בשער טעמי המצוות פרשת לך לך:

"גם דע כי מילה גימטריא פ"ה ועם חכולל גימטריא אלהים, לכן מוצצים בפה, כלומר אנו מושכים בפה כח הדינים והקליפות הקשה שהוא אלהים לכן מוצצים גם כן ביין לפי שיין גם כן גבורה כהמילה עם חכולל מין במינו גבורה בגבורה לחוציאו מרמ"ח אבריו.

באופן כי המוצץ יכוין כי הדם הוא מדת הדין ויין אדום הוא גם כן מדת חדין מצא מין את מינו וניעור ולכן זורקין יין בפה על המילה לומר כי אנו רוצים למתק הדין מבפנים עם היין שהוא שם הוי"ה ושם אדנ"י והמל תינוק בכוונה זו [כל הכוונות המוזכרות משעת המילה עד המציצה] לעולם לא יטמא בריתו ויורה הוראה".

(2) ובתיקוני הזוהר תיקונא שבע ותלתין כתוב:

"ועל דא אמר אדם קדמאה קמי קודשא בריך הוא מי מציל בני מחרב המתהפכת אמר ליה חרבא דמילה כמה דאת אמר עשה לך חרבות צורים וחרבא דקודשא בריך הוא י"ו פיפיות לקבל מילה ופריעה ומציצה וי"ג בריתות שנכרתו עליה וכן אורייתא שזיב לבר נש מי"ו פיות דחרבא"

(3) ולכא' אם יש כוונות שעושים במציצה ע"פ האריז"ל, וכן לפי הזוהר המציצה היא חלק מהזכות להנצל מחרב של י"ו פיות, מוכח שע"פ הקבלה המציצה היא חלק ממצוות מילה וכמו שכתב מהרח"ו שהוא להמשיך הקליפות ולמתק הדינים.